

ПИТАННЯ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

ISSUES OF THE STATE AND DEVELOPMENT OF CRIMINAL LIABILITY OF PUBLIC OFFICIALS IN UKRAINE DURING MARTIAL LAW

Хомік А.В., аспірант кафедри кримінального права та процесу

Навчально-науковий інститут права Державного податкового університету

orcid.org/0009-0003-0128-9133

Воєнний стан, запроваджений в Україні у відповідь на широкомасштабну агресію російської федерації (далі – рф), виявив низку критичних викликів для державного управління, зокрема щодо ефективного функціонування правового інституту державної служби. Одним із найбільш деструктивних явищ у цій сфері залишається зловживання владою або службовим становищем, що за умов зазначених вище надзвичайних обставин набуває нових форм і посилює загрози для національної безпеки України.

У статті досліджується зміст, специфіка та практика притягнення до кримінальної відповідальності державних службовців в умовах воєнного стану, а також аналізуються причини неефективності наявного правового механізму стримувань і противаг. Значна увага приділена аналізу чинного кримінального законодавства України, зокрема статті 364 Кримінального кодексу України (далі – КК), практиці правозастосування та впливу міжнародно-правових зобов'язань нашої держави в контексті євроінтеграційних процесів.

Наведено, що в умовах воєнного стану такі зловживання набувають особливо небезпечного характеру, оскільки можуть прямо впливати на обороноздатність, ефективність мобілізації ресурсів, функціонування критичної інфраструктури та загальний моральний стан суспільства. Встановлено також, що водночас залишається відкритим питання ефективності кримінально-правових засобів, методів і форм для притягнення до відповідальності недобросовісних державних службовців, з урахуванням особливостей зазначеного періоду, що зумовлює необхідність комплексного правового дослідження стану, проблем і перспектив удосконалення закону про кримінальну відповідальність в частині відповідальності державних службовців, що порушують закон під час воєнного стану.

Метою даної наукової статті є з'ясування стану та розвитку кримінальної відповідальності державних службовців під час воєнного стану й обґрунтування на цій підставі шляхів вирішення проблем правозастосування, удосконалення законодавчого регулювання та підвищення ефективності механізмів притягнення до відповідальності з урахуванням особливостей функціонування державного апарату в умовах воєнного стану.

Методологія дослідження. Методологічну основу дослідження становлять системний, порівняльно-правовий, формально-юридичний та функціональний методи. Їх застосування дало змогу комплексно проаналізувати чинне законодавство України про кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України та практику його застосування під час воєнного стану.

Результати. Встановлено, що чинна система кримінальної відповідальності державних службовців недостатньо адаптована до потреб воєнного часу та не враховує зростання загроз для національної безпеки держави. Обґрунтовано необхідність реформування кримінального законодавства в напрямі підвищення юридичної відповідальності за службові злочини в умовах збройного конфлікту.

Перспективи. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку проекту спеціального законодавчого акту, що регулюватиме відповідальність посадових осіб у період дії воєнного стану, або доповнення КК спеціальною кваліфікаційною ознакою «вчинення злочину в умовах воєнного стану». Практична імплементація результатів роботи сприятиме підвищенню ефективності державної політики в сфері запобігання та протидії злочинів з боку державних службовців.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, державні службовці, воєнний стан, національна безпека, зловживання владою, законодавство, реформа, причини та умови злочинності.

The martial law introduced in Ukraine in response to the large-scale aggression of the Russian Federation (hereinafter – rf) has revealed a number of critical challenges for public administration, particularly concerning the effective functioning of the legal institution of public service. One of the most destructive phenomena in this area remains the abuse of power or official position, which, under the aforementioned extraordinary circumstances, takes on new forms and exacerbates threats to Ukraine's national security.

This article examines the substance, specific features, and practice of bringing public officials to criminal liability under martial law, as well as analyzes the causes of inefficiency in the existing legal mechanism of checks and balances. Considerable attention is paid to the analysis of current criminal legislation of Ukraine, particularly Article 364 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter – CC), the practice of its application, and the influence of international legal obligations of Ukraine in the context of European integration processes.

Under martial law, such abuses acquire an especially dangerous character, as they may directly affect the state's defense capability, the effectiveness of resource mobilization, the functioning of critical infrastructure, and the overall moral condition of society. It is also established that the issue of the effectiveness of criminal-law instruments, methods, and forms for holding unscrupulous public officials accountable remains open, taking into account the specific features of the given period. This determines the need for a comprehensive legal study of the state, problems, and prospects for improving the law on criminal liability in the part concerning the responsibility of public officials who violate the law during martial law.

Methodology. The methodological basis of the research includes the systemic, comparative legal, formal legal, and functional methods. Their application enabled a comprehensive analysis of current criminal legislation and the practice of its application under martial law.

Results. It has been established that the current system of criminal liability for public officials is insufficiently adapted to the needs of wartime and fails to take into account the growing threats to the national security of the state. The necessity of reforming criminal legislation in the direction of strengthening legal responsibility for official crimes committed under conditions of armed conflict is substantiated.

Prospects. Further research may be directed toward developing a draft of a special legislative act regulating the liability of officials during the period of martial law or amending the Criminal Code with a specific qualifying element – “commission of a crime under conditions of martial law.” The practical implementation of the study's results will contribute to enhancing the effectiveness of state policy in the field of prevention and counteraction to crimes committed by public officials.

Key words: criminal liability, public officials, martial law, national security, abuse of power; legislation, reform, causes and conditions of criminality.

Постановка проблеми. Проблема кримінальної відповідальності державних службовців в Україні в умовах воєнного стану полягає в необхідності забезпечення ефективного правового механізму реагування на порушення, які мають підвищену суспільну небезпеку. У період збройного конфлікту будь-які зловживання владою, службова недбалість або умисні протиправні дії посадових осіб можуть безпосередньо впливати на обороноздатність держави, порушувати права і свободи громадян, а також підтримувати довіру до органів влади як всередині країни, так і на міжнародному рівні.

Наявна нормативно-правова база, зокрема положення КК, не завжди враховує ризики правової невизначеності, ускладнює кваліфікацію діянь та застосування санкцій, а також може спричинити уникнення відповідальності або її непропорційності. Водночас, ефективне притягнення відповідальності державних службовців є критично важливим для забезпечення верховенства права, підтримання дисципліни в державному апараті та захисту національних інтересів.

Таким чином, постає необхідність комплексного наукового аналізу чинного законодавства, практики його застосування та розробки рекомендацій щодо удосконалення механізмів кримінальної відповідальності посадових осіб у період воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз юридичної літератури свідчить про те, що питанням кримінальної відповідальності державних службовців завжди приділялась належна увага. Протягом останніх років проведено низку наукових досліджень, що викладені у працях Л. П. Брич, Н. О. Гуторової, О. О. Дудорова, Д. Г. Заброди, О. Г. Колб, Д. І. Крупко, М. І. Мельника, В. О. Навроцького, С. А. Шалгунової, С. В. Олійника, О. Я. Прохоренка, С. С. Рогульського, Є. Л. Стрельцова, М. І. Хавронюка тощо.

Виклад основного матеріалу. Воєнний стан, регламентований статтями 106 та 85 Конституції України, створює особливі умови не лише для функціонування органів державної влади, а й для підвищення відповідальності державних службовців за дотримання законності у своїй діяльності. Воєнний стан не звільняє державних службовців від кримінальної відповідальності, а навпаки підвищує вимоги законності, професійної етики та доброчесності при виконанні ними службових обов'язків.

Цей принцип має фундаментальне значення для запобігання зловживанням владою з боку посадових осіб і є складовою принципу верховенства права, який передбачає, що всі органи державної влади діють виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією і законами України. Таким чином, дотримання державними службовцями вимог законності є невід'ємною складовою принципу верховенства права.

КК містить спеціальну главу XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», яка передбачає відповідальність за тяжкі злочини, у тому числі пов'язані зі зловживанням владою [2]. Ця глава була суттєво доповнена відповідно до міжнародних стандартів протидії корупції, враховуючи досвід розвинутих демократичних держав у цій сфері.

Стаття 364 КК встановлює відповідальність за умисне використання службових повноважень всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб [2, ст. 364]. На практиці це може проявлятися у неправомірному використанні владних ресурсів, розподілі матеріальної допомоги або прийнятті рішень на користь третіх осіб у період воєнного стану.

Санкція частини першої статті 364 КК України передбачає позбавлення волі на строк від двох до п'яти років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років [2, ст. 364].

Кваліфікуючими обставинами є вчинення злочину службовою особою, яка займає відповідальне становище, або повторно, або якщо воно спричинило тяжкі наслідки. У таких випадках покарання посилюється до позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Службове підроблення (стаття 366 КК) включає внесення службовою особою завідомо неправдивих відомостей до офіційних документів, що є одним із поширених видів службових злочинів у період воєнного стану [3, ст. 366]. В умовах воєнного стану такі діяння можуть мати особливо тяжкі наслідки для національної безпеки, оскільки можуть призвести до прийняття неправильних рішень на найвищому рівні.

Службове підроблення може проявлятися в різних формах: від фальсифікації документів про закупівлю військової техніки до підробки документів про мобілізацію. Кожен з цих видів діяльності може мати серйозні наслідки для обороноздатності держави [4].

Службова недбалість (стаття 367 КК) передбачає відповідальність за невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків внаслідок несумлінного ставлення до них, що спричинило тяжкі наслідки [2, ст. 367]. В умовах воєнного стану недбалість може призвести до особливо тяжких наслідків, включаючи загибель людей або значні матеріальні збитки.

Воєнний стан вносить суттєві корективи в застосування кримінального законодавства щодо державних службовців [5, с. 45]. По-перше, значно розширюється коло суб'єктів, які можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за службові злочини. Згідно з положеннями КК та практикою його застосування, до службових осіб можуть бути прирівняні ті, хто виконує організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції, навіть якщо вони не мають офіційного статусу державного службовця. У період воєнного стану це включає:

- військових комісарів;
- керівників евакуаційних комісій;
- осіб, відповідальних за розподіл гуманітарної допомоги;
- інших осіб, які здійснюють управлінські функції в інтересах держави.

Такі особи можуть бути притягнуті до відповідальності за службові злочини, зокрема за зловживання владою, службове підроблення, недбалість, привласнення чи розтрату майна, якщо їхні дії завдали шкоди державі чи громадянам.

По-друге, відповідно до статті 67 КК, вчинення злочину в умовах воєнного стану є обставиною, що обтяжує покарання [2, ст. 67]. Це означає, що суди повинні призначати більш суворі покарання службовцям, які зловживають своїм становищем під час війни. Така позиція законодавця є обґрунтованою, оскільки в умовах воєнного стану зловживання владою може мати катастрофічні наслідки для національної безпеки.

По-третє, Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) передбачає скорочення строків досудового розслідування та судового розгляду справ про службові злочини, скоєні в умовах воєнного стану [9, с. 59]. Це пов'язано з необхідністю швидкого реагування на порушення в умовах, коли будь-яка затримка може мати критичні наслідки для національної безпеки.

Крім того, в умовах воєнного стану посилюється контроль за дотриманням конфіденційності під час розслідування службових злочинів. Це пов'язано з тим, що розголошення інформації про розслідування може завдати шкоди національній безпеці або перешкодити проведенню слідчих дій [6, с. 23–38].

Найбільш очевидним і безпосереднім впливом зловживання владою державними службовцями на націо-

нальну безпеку є ослаблення обороноздатності України [6]. Корупційні схеми в оборонному секторі можуть приймати різні форми та мати катастрофічні наслідки для збройних сил та цивільного населення нашої держави.

Корупція в державному оборонному замовленні є однією з найбільш небезпечних форм зловживань [7, с. 114]. Коли службовці Міністерства оборони України або інших відомств, відповідальних за забезпечення армії, завищують ціни на військову продукцію, це призводить до зменшення кількості зброї та боєприпасів, які може закупити держава на ті самі кошти. Статистика показує, що навіть 10% завищення цін може призвести до скорочення закупівель на десятки мільйонів доларів.

Особливо небезпечними є випадки закупівлі неякісного військового обладнання. Коли службовці отримують неправомірні вигоди за закупівлю бронезилетів, касок або іншого захисного спорядження неналежної якості, це безпосередньо загрожує життю військовослужбовців [8]. Такі дії не лише завдають матеріальної шкоди державі, а й можуть призвести до загибелі людей на фронті.

Як свідчить практика, зловживання в сфері мобілізації також мають серйозний вплив на обороноздатність [9, с. 53]. Зокрема, випадки незаконного звільнення від військової служби за хабарі підривають принцип справедливості та рівності перед законом. Коли заможні громадяни можуть «купити» звільнення від мобілізації, це створює соціальну напругу та зменшує мотивацію інших громадян до участі в обороні держави [21, с. 38–41].

Статистика показує, що в деяких регіонах України були виявлені масштабні корупційні схеми в територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки. Ці схеми не лише завдавали фінансової шкоди державі, а й призводили до недокомплектованості військових частин [13].

Розкрадання військового майна є ще одним проявом корупції, який безпосередньо впливає на боєздатність армії. Коли службовці розкрадають паливе, продовольство або інше військове майно, це призводить до погіршення забезпечення військових частин. В умовах активних бойових дій таке майно може бути критично важливим для успіху операцій.

Як показують результати даного дослідження, економічна складова впливу зловживань владою на національну безпеку України є не менш важливою, враховуючи, що в умовах війни економічні ресурси держави обмежені, і кожна гривня має бути використана максимально ефективно. У той же час, корупційні схеми відволікають кошти від пріоритетних потреб оборони та соціальної підтримки населення.

Зловживання в енергетичному секторі мають особливо критичне значення для національної безпеки [10]. Україна стикається з постійними атаками на енергетичну інфраструктуру з боку російських військ. В таких умовах будь-які зловживання при відновленні пошкодженої інфраструктури або при розподілі енергоресурсів можуть призвести до енергетичної кризи.

Наприклад, якщо державні службовці завищують вартість ремонтних робіт на електростанціях або розкрадають кошти, призначені для закупівлі обладнання, це може призвести до затримки відновлення енергопостачання. Такі затримки можуть мати катастрофічні наслідки як для цивільного населення, так і для функціонування оборонних підприємств.

Особливо кричущі випадки були встановлені у попередньому звіті Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів порушення законодавства України при формуванні та реалізації цінової і тарифної політики у сферах енергетики та комунальних послуг, так дослідження проектно-кошторисної документації та розцінок до договорів підряду фортифікацій II та III рівнів, їх порівняння з ринковими цінами дає

підстави зробити висновок, що розцінки на об'єктах Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України є вищими за ринкові у 3–4 рази. [20].

Корупція в податковій сфері також має серйозний вплив на національну безпеку [11, с. 35]. Зловживання з боку податкових службовців можуть призвести до зменшення надходжень до державного бюджету, що безпосередньо впливає на фінансування оборонних потреб. Крім того, корупція в податковій сфері може створювати нерівні умови для бізнесу, що підриває економічну стабільність держави.

В умовах війни особливо важливою є мобілізація всіх економічних ресурсів для оборони. Коли податкові службовці дозволяють уникнення оподаткування в обмін на хабарі, це призводить до недофінансування армії та інших критично важливих сфер.

Зловживання при використанні міжнародної допомоги можуть мати катастрофічні наслідки для економіки країни [8]. Міжнародні партнери надають Україні мільярди доларів допомоги, і будь-які зловживання при її використанні можуть призвести до скорочення або припинення такої допомоги. Це може мати руйнівні наслідки для економіки та обороноздатності держави.

Корупція у сфері евакуації та розміщення переселенців може мати трагічні наслідки [10]. Коли державні службовці вимагають хабарі за евакуацію людей з небезпечних районів або за надання житла переселенцям, це може призвести до того, що люди залишаться в зоні бойових дій та постраждають від військових дій.

Вплив на євроінтеграцію також є критично важливим [8]. Україна прагне до членства в Європейському Союзі та НАТО. Ці організації висувають високі вимоги щодо верховенства права та боротьби з корупцією. Будь-які серйозні порушення в цій сфері можуть затримати процес євроінтеграції на роки.

Європейська Комісія регулярно оцінює прогрес України в боротьбі з корупцією та може призупинити переговори про членство у разі погіршення ситуації. Це може мати довгострокові наслідки для геополітичного положення України та її безпеки.

Особливо небезпечними є випадки передачі інформації про розташування критично важливих об'єктів, таких як склади боєприпасів, командні пункти або аеродроми. Така інформація може бути використана для планування ракетних та авіаційних ударів.

Зловживання при роботі з базами даних також можуть мати серйозні наслідки [9]. Коли службовці незаконно надають доступ до баз даних, що містять персональну інформацію про військовослужбовців, працівників оборонних підприємств або інших категорій громадян, це може призвести до їх ідентифікації та переслідування з боку ворожих спецслужб.

Зловживання владою мають серйозний соціально-психологічний вплив на суспільство [10, с. 124–131]. Коли громадяни бачать, що державні службовці зловживають своїм становищем під час національної трагедії, це призводить до зниження довіри до державних інституцій та може підривати соціальну згуртованість.

Підрив довіри до влади є одним з найбільш небезпечних наслідків корупції [8]. Довіра до влади є критично важливим елементом національної безпеки, особливо в умовах війни. Коли люди втрачають віру в справедливість і чесність державних службовців, це може призвести до соціальної напруги, протестів або навіть до небажання підтримувати державу в її боротьбі з агресором.

Соціологічні дослідження, проведені в останні роки, фіксують тенденцію до значного зниження рівня довіри громадян України до органів державної влади. Особливо помітним є падіння довіри до органів виконавчої влади, парламенту та судової системи, що, за оцінками фахівців, пов'язано з численними корупційними скандалами,

які активно висвітлюються у ЗМІ та соціальних мережах [3, с. 12]. У суспільстві формується вкрай негативне сприйняття держави як такої, що неспроможна забезпечити верховенство права, прозорість у прийнятті рішень та належний рівень доброчесності публічної служби.

Громадські організації відіграють важливу роль у виявленні та протидії зловживанням владою. Такі організації, як Transparency International Ukraine, та інші, здійснюють моніторинг діяльності державних органів та оприлюднюють факти корупції.

Важливим орієнтиром для оцінки антикорупційного прогресу України виступають також звіти Групи держав проти корупції (GRECO), яка діє під егідою Ради Європи. У Четвертому раунді оцінювання GRECO наголошено на потребі посилення прозорості в діяльності публічних службовців та вдосконаленні системи дисциплінарної відповідальності суддів [4, с. 9–11].

Окремо варто згадати висновки Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка в рамках Стамбульського антикорупційного плану дій регулярно оцінює виконання Україною антикорупційних зобов'язань. Звіт за 2021 рік констатує, що хоча Україна досягла значного прогресу у створенні законодавчих засад протидії корупції, проблемним залишається питання політичної волі до реалізації реформ та забезпечення їх практичної реалізації [5, с. 17].

Державні службовці працюють в умовах значного психологічного тиску, що може впливати на їх рішення. Однак це не може служити виправданням для зловживань владою. Навпаки, в умовах війни від службовців очікується найвища професійність та чесність.

В умовах воєнного стану кримінальне законодавство України потребує цілеспрямованого удосконалення з урахуванням загроз, що виникають у сфері публічного управління та національної безпеки. Необхідність адаптації кримінально-правових норм зумовлена тим, що злочини, пов'язані з використанням влади чи службового становища, завдають значно більшої шкоди під час війни, оскільки підривають обороноздатність держави, ефективність управління та довіру громадян до влади [7, с. 73].

Одним із ключових напрямів удосконалення є запровадження спеціальних кваліфікуючих ознак для службових злочинів, якщо вони вчинені в умовах воєнного стану. Такі обставини мають визнаватися обтяжуючими, що передбачає посилення кримінальної відповідальності. Цей підхід відповідає логіці воєнного часу, коли суспільна небезпека службових злочинів суттєво зростає [12, с. 98].

Окремо варто розглянути доцільність створення механізму спеціального кримінального провадження для справ про злочини у сфері службової діяльності, скоєні в умовах воєнного стану. Це могло б бути реалізовано через інституційне закріплення пріоритетного розгляду таких справ судами та правоохоронними органами. Актуальність таких змін зумовлена необхідністю оперативного реагування на зловживання, які підривають дисципліну, правопорядок і систему управління в умовах збройної агресії [14, с. 54–55].

Запровадження зазначених змін дозволило б не лише посилити превентивну роль кримінального права, а й забезпечити дієвість державного контролю над службовою дисципліною під час воєнного стану. Окрім того, це сприяло б зміцненню принципу верховенства права, який набуває особливого значення в умовах надзвичайних ситуацій.

Цифровізація державних послуг та процесів може значно зменшити можливості для зловживань. Автоматизація процедур, створення електронних систем контролю та моніторингу можуть підвищити прозорість діяльності державних органів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дає підстави для формулювання таких висновків:

Воєнний стан, регламентований статтями 106 та 85 Конституції України, не лише не звільняє державних службовців від кримінальної відповідальності, а навпаки – створює підвищені вимоги до законності, професійної етики та доброчесності. Цей принцип є невід'ємною складовою верховенства права та має фундаментальне значення для запобігання зловживанням владою в умовах збройної агресії. Встановлено, що вчинення злочину в умовах воєнного стану є обставиною, що обтяжує покарання відповідно до статті 67 КК України, що підтверджує особливу суспільну небезпеку таких діянь.

Дослідження засвідчило, що зловживання владою державними службовцями справляють комплексний негативний вплив на національну безпеку України за кількома векторами:

- Оборонний вектор: корупційні схеми в державному оборонному замовленні, зловживання в сфері мобілізації та розкрадання військового майна безпосередньо ослаблюють боєздатність Збройних Сил України. Як показали результати аналізу звітів Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради, завищення розцінок на окремих об'єктах сягає 3–4 рази порівняно з ринковими цінами.

- Економічний вектор: зловживання в енергетичному, податковому секторах та при використанні міжнародної допомоги призводять до критичного зменшення фінансових ресурсів держави, необхідних для забезпечення оборонних потреб.

- Інформаційний вектор: незаконне розголошення державної таємниці або надання доступу до конфіденційних баз даних може мати катастрофічні наслідки для планування та проведення оборонних операцій.

- Соціально-психологічний вектор: корупція підриває довіру громадян до державних інституцій, що особливо небезпечно в умовах війни, коли соціальна згуртованість є критично важливою для національної стійкості.

- Геополітичний вектор: системна корупція створює перешкоди для євроінтеграції та може призвести до затримки набуття Україною членства в ЄС та НАТО.

Аналіз нормативно-правової бази та практики її застосування засвідчив наявність істотних прогалин у механізмі протидії службовим злочинам в умовах воєнного стану. Попри наявність спеціальних антикорупційних органів (НАБУ, САП, ВАСУ) та громадського контролю, рівень довіри громадян до владних інституцій залишається критично низьким, що підтверджується соціологічними дослідженнями та звітами міжнародних організацій (GRECO, ОЕСР).

Законодавчі ініціативи:

1. Внести зміни до Кримінального кодексу України:

- Запровадити окрему статтю, що передбачає відповідальність за зловживання владою при розподілі міжнародної гуманітарної та фінансової допомоги в умовах воєнного стану, з покаранням у виді позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

- Доповнити статтю 328 КК України (розголошення державної таємниці) спеціальною нормою про відповідальність за розголошення інформації щодо дислокації військових частин, об'єктів критичної інфраструктури в умовах воєнного стану з посиленням покарання до позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

2. Внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України:

- Передбачити обов'язкове застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою для осіб, підозрюваних у вчиненні тяжких службових злочинів в умовах воєнного стану, якщо їхні дії призвели або могли призвести до загибелі людей чи значної шкоди обороноздатності держави.

3. Внести зміни до Закону України «Про державну службу»:

- Запровадити обов'язкову щорічну перевірку на доброчесність усіх державних службовців, які займають

посади категорій «А» та «Б», з використанням поліграфа та аналізу способу життя.

– Встановити заборону на обіймання посад державної служби строком на десять років для осіб, звільнених за корупційні правопорушення або притягнутих до кримінальної відповідальності за службові злочини.

4. Підвищити рівень правової культури державних службовців:

– Запровадити обов'язкове щорічне навчання з питань етики державної служби, антикорупційного законодавства та відповідальності за службові злочини для всіх категорій державних службовців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. 141 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. 131 с.
3. Паніна Н. В. Суспільна довіра в Україні: динаміка та чинники впливу. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2021. № 3. С.10–21.
4. GRECO. Fourth Evaluation Round. Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors. Evaluation Report Ukraine. – Strasbourg : Council of Europe, 2020. 33 p.
5. OECD. Anti-Corruption Reforms in Ukraine: Assessment of Key Laws and Policies. Istanbul Anti-Corruption Action Plan. 4th Round of Monitoring. – Paris: OECD Publishing, 2021. 62 p.
6. Баулін Ю. В., Савченко А. В. Кримінальна відповідальність за службові злочини: монографія. Харків: Юрайт, 2019. 368 с. С. 125-134.
7. Гуторова Н. О. Кримінально-правові засади протидії зловживанню владою в умовах воєнного стану. Проблеми законності. 2023. № 162. С. 70–79.
8. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія. Київ: Юридична думка, 2018. 400 с. С. 212-219.
9. Настюк В. Я. Кримінальна відповідальність за корупційні злочини в умовах воєнного стану. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. № 4. С. 45–62.
10. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. Київ: КНТ, 2019. 424 с. С. 98-105.
11. Тацій В. Я. Протидія корупції засобами кримінального права. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. № 3. С. 23–38.
12. Пилипенко О. І. Воєнний стан і трансформація кримінальної політики України. *Юридична наука*. 2022. № 3. С. 95–102.
13. Звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за 2022 рік. – Київ: Державне бюро розслідувань, 2023. 156 с.
14. Галай А. М. Особливості кримінального провадження в умовах воєнного стану: сучасний стан і перспективи. *Вісник прокуратури*. 2023. № 6. С. 52–56.
15. Kisielowski M. Emergency Anti-Corruption Measures in Eastern Europe: A Comparative Legal Review. *Central European Journal of Public Policy*. 2022. Vol. 16, No. 1. P. 87–95.
16. OECD. Anti-Corruption Reforms in Ukraine: Assessment and Monitoring. Paris : OECD Publishing, 2021. 74 p.
17. Гуторова Н. О. Імплементация норм міжнародного кримінального права в національну правову систему України. Проблеми законності. 2022. № 160. С. 20–30.
18. Rome Statute of the International Criminal Court, 1998. United Nations Treaty Series, vol. 2187. P. 3–385.
19. Козаченко І. Л. Принципи командної відповідальності в міжнародному кримінальному праві та їх відображення у кримінальному законодавстві України. *Право України*. 2023. № 5. С. 84–92.
20. Про попередній звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів порушення законодавства України при формуванні та реалізації цінової і тарифної політики у сферах енергетики та комунальних послуг: Постанова Верховної Ради України від 14 травня 2025р. № 4441-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4441-20#Text> (дата звернення: 20.08.2025).
21. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти забезпечення національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 6. URL: http://lsej.org.ua/6_2025/6_2025.pdf.

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.11.2025
 Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.12.2025
 Дата публікації: 30.12.2025